

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 7 fevral (Cümə günü) tarixli 108-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-
MƏBUSANINDA
(Keçən nömrənin məbədi)

Hökumət tərəfindən Daxiliyyə naziri Xəlil bəy Xasməhəmmədov cənabları dəxi izahat verir.

Xəlil bəy - Möhtərəm məbuslar! Sorğuya cavab vermədən əvvəl bir neçə kəlmə söz söyləmək istəram. Əvvəla bunu nəzərə almalıyıq ki, sorğu Parlaman əlində böyük bir ixtiyardır. Sorğu ixtiyarı Parlaman üçün bir kontrol, təftişdir. Sorğu elə bir şeydir ki, onun vasitəsilə hökumətin cəmi işlərini bilib bilərsiniz. Böylə də olmalıdır, xüsusən o yerlərdə ki, parlamentarizm üsulu ilə idarə olunurlar. Hər nazir özünü borclu bilir, varid olan [verilən] sorğuya cavab versin. Mən Daxiliyyə naziri və bütün hökumət o fikirdəyəm ki, hökumət düz, doğru və qanuni olsun gərək və hər sorğu barəsində doğru cavab versin və sizin fikrinizi bilsin. Bunların həpsi məmləkətin səlaməti və xeyri üçündür.

Siz görürsünüz ki, sorğu nə qədər böyük işdir, həm Parlaman, həm Hökumət buna əhəmiyyət verir. Siz bilirsiniz ki, sorğunun qaydası nədir, nə cür verilir. Əvvəla, sorğu o vaxt verilir ki, qanunsuzluq ola, xayanət ola. Saniyə [ikincisi] daxili və siyasi işlərdə, nazirlərin fəaliyyətindən məmləkətə zərər yetə. Üçüncü, sorğu o vaxtı olar ki, məmurlar xayanət işləyərlər, Nəzarət [Nazirlik] onun müqabilinə çarə görməyə, işlər basdırılıb gedə. Bu nöqtəyə nəzərdən baxılsa, sorğunun da böyük xeyri olar. Bu ümumi bir qaydadır. Ancaq bizim Parlamanımızın nizamnəməsi olmadığından, hər sorğu qanuni hesab edilərkən cavab verir. Halbuki, adətən öylə sorğular olur ki, sorğu dairəsindən çıxır. Böylələrində hökumət ələlədə cavab vermir. Siz sorğu[su]rsunuz ki, Azərbaycan daxilində buğda yetişib dağıldığı və hökumət məmurlarının da iştirak etdikləri məlumdurmu? Azərbaycan Hökuməti heç öylə bir qanun verməmişdir ki, əhalidən bir "dən" də yığılsın. Siz bilirsiniz ki, buğda yetişib Türk Komandanlığı dövründə əsgər ehtiyacı üçün və bu işdə hökumətin ali olmamışdır. Ola bilər ki, bu işdə Daxiliyyə Nəzarəti məmurları Komandanlığa kömək etmiş olalar, amma təkrar edirəm, Azərbaycan Hökuməti əhalidən iş yığmamışdır. Bu işlər türklər gədənədək davam etmiş və bu xüsus tamamilə onların öz əllərində olmuşdur. Sonra Türk Ordusu gədənədə hökumət o şeylərin mövcud olduğunu bildikdən Komandanlığa mürciatəli şeylərin bizim məmləkətdən yığılması və binəməliyə [o səbəbdən] bizə məxsus olduğunu bəyanla təvəqqe eylədi ki, hər nə varsa kağız və siyahı ilə biza təhvil versinlər. Fəqət, rəsmi cavab gəldi ki, Türk Ordusu getməyəcəkdir, ona görə də heç bir şey verilməyəcəkdir. İş bu mərkəzdə qaldı. Biz də məcburən ələmi özümləyə rəva görmədik. Bir vaxt eşitdik ki, ordu gedir. Əsgərlər hər şeyi atıb gedirlər. Şeylər idarəsiz, başına qalib. Azaqədən əlavə, İvazimə-əsgəriyyəni [hərbi sursatı] da buraxıb gedirdilər. Bunu eşidərkən Daxiliyyə Nəzarəti qubernatorlara əmr etdi ki, o şeyləri mühafizə etsinlər ki, talan olmasın. Ancaq hökumət heç bilmirdi ki, harada, nə qədər, nə şey var. Bununla bərabər mühafizəsi üçün tədbir görüldü. Dəyə bilərəm ki, türklər buraxıldıqan əşyanın çoxu almışa çatdı. Bir qismi Harbiyyə, digər qismi Ərzaq Nəzarətinə verilmis, bəzi yerlərdə də bir qədər qalmışdır. Onu Daxiliyyə Nəzarəti saxlayır. Bu, arpa və buğdadır ki, mühafizəsi üçün tədbir görüldü.

Mənim sözümdən bu çıxmır ki, buğdanı, arpanı yığanda xırsızlıq [oğurluq] ya sui-istəmal [sui-istifadə] olmamışdır, amma hökumət lazımi tədbir görmüşdür. Hangi yerdə nə olduğunu biz bilmirdik. Ancaq ən əvvəl bizə xəbər gəldi ki, Quba məhalində yığılan buğdadan bir qismi biza çatmamışdır. Oraya məmur göndərdik, hal-hazırda təhqiqat icra olunur. Əgər məmurlar ali olduqca kəşf edilərsə, o halda əlbəttə ki, müqəssirlər məhkəməyə veriləcək və qanuna görə cəzalandırılacaqlardır. İkinci dəfə Göyçayda xəbər gəldi ki, orada da böylə bir iş olmuşdur. Nəzarət böyük bir komissiya göndərmişdir ki, orada işi təhqiq etsin, görək müqəssir kimdir. Kəşfi-həqiqətdən sonra əlbəttə orada da müqəssirlər məhkəməyə və məsuliyyətə calb edilib cəzalandırılacaqlardır. Yəni hər xəbər varid oldu ki, Gəncə mövqifində [stansiyasında] olan malları dağıdırlar. O barədə də binağuzarlıq edildi [sərəncam verildi] ki, Gəncədəki mallar məhəlli [yerli] ərzaq idarəsinə təhvil verilsin; verilmişdir. Türklər getdikdən sonra heç kəsdən pulsuz-parasız buğda ya sair mal alınmamışdır. Daxiliyyə Nəzarəti bir məmurun sui-istəmalını kəşf etsə, darhal onu cəzalandıracaqdır. Buğda məsələsi bununla qurtarır.

Sorğuda çox həkayətlər göstərilir. Əzəmlü [o cümlədən] natiqlər dedilər ki, neft məsələsində də məmurların ali var. Doğrudan da neft məsələsi böyük bir məsələdir. Burada derlər ki, Qazaxda külli miqdarda neft aparılmışdır. Həm Gürcüstanda və həm Ermanistanda neft qəhatiləy var. Onlar da çalışırlar Azərbaycan neft aparınsınlar. Qazaxda bir vaxt çox neft vardı. Bu miqdardan məmurların ali ilə qanundan xaric olaraq Gürcüstanda çox neft aparılmışdır. Bu işdə bir neçə məmurun ali olduğu anlaşılışdır. Şimdi bu iş təhqiq edilmis, müstəntiq verilmis və istintaqdan sonra məhkəmədə baxılacaqdır. Dəmiryolundan başqa Qazaxın özündə də noyabır əvvəllərində bəzi şeylər olmuşdur. Söz burasındadır ki, Qazax mahalına çox neft gətirilmiş. Neft alanların da həpsi nefti Ağstafaya aparır və orada böylə pulu satırlar. Oradan da çalışıb nefti araba, dəvə ilə, yəniki dallarında Gürcüstanda və Ermanistana aparırlar. Orada bu iş ətrafında böyük ehtikar [məhtakirlik] dəxi olmuşdur. Böylə ki, Daxiliyyə və bəzi sair Nəzarətlər məmurları və Türk Komandanlığı iştirakı ilə böyük bir komissiya əmələ gətirərək neft aparılardan puta 20 manat naloq kimi pul almışlardır. Məzkur [deyilən] pulların nerəyə gətirdiyini sual etdikdə cavab vermişlər ki, Qazaxdakı qışqalara [kazarmalara] xərc edilmişdir. Daxiliyyə Nəzarəti bu əhvalatı bilib-bilməz darhal binağuzarlıq etdi [sərəncam verdi] ki, heç kəsdən pul alınmasın və şimdiki artıq alınmır. Müqəssirlərlə də əlbəttə məmləkətin qanununa müvafiq rəftar ediləcəkdir.

Sorğuda daha başqa bir şey yoxdur. Bir neçə söz də deyəyim. Mən sizin hüzurunuzda deyirəm, qüsurların var, Nəzarətin hər bir işi düzəldir demiram, ancaq işlərin həpsini bu üç-dörd ayda düzəltmək mümkün olmamışdır. Böyük müşkülət vardır. Nəzarət ixtiyarında olan bütün vəsələ və qüvvə ilə bunları düzəltməyə çalışmışa borcludur. Nəzarət çalışır ki, o qüsurlar rəf oluna [aradan qaldırıla] və idarəni öylə yola qoyaq ki, camaat razı, məmləkət salamatda qalsın.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İngiltərənin məlumatı-rəsmiyyəsi

İstanbuldan Osmanlı Hökuməti tərəfindən göndərilən əmrinə mövbinca [əmrnaməyə əsasən] Qars mahalını təxliyə edən 12-ci Türk firqəsi [diviziyası] komandanı Əli Rıfət bəy fevralın 2-sində Tiflisə İngilis komandanı general-mayor ser Forester-Volker yanına

gəlmışdir. Əli Rıfət hal-hazırda həbsdədir və kəndisi də divani-hərb [hərbi məhkəmə] tərəfindən mühakimə ediləməsinə gözləyir. Mumaileyl [adı çəkilən şəxs] Türkiyə ilə Müttəfiqlər arasındakı mütərikə [atəşkən] şərtnaməsini pozmaqda ittiham edilir.

Almaniya

Veymarda milli iclasın rəsmi-güşədi [açılışı] günü Almaniya bolşeviklərinin (Spartak) çıxışı gözlənilir. Suralar rəsmi-güşəd günü heç bir nüfuzlan olmayacağından ehtiyat edirlər. Hökumət Veymara külli qoşun cəm etmək istəyir. Zira spartakların yenidən hökuməti əllərinə alacağı Berliində fevralın 3-də şayə olmaqda [vayılmaqda] imiş. Ona görə də hökumət qoşunları bütün böyük imarətləri pulemyotla işğal etmişlərdir. O cümlədən "Forverts" qəzetəsi idarəsinin qoşunları tutmuşlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Parisdən rəsmi surətdə məlum edilir ki, Rəisi-cümhur [Prezident] Vilson, Müttəfiq dövlətlərin Baş nazirləri, Xariciyyə nazirləri və Yaponiya nümayəndələri fevralın 3-də Venizelosun Yunanistan barəsində olan tələbnaməsini dinləmişlərdir.

Yunanistanın istəhası

Parisdən göndərilən teleqramdan anlaşılır ki, Yunanistan tələbnaməsinə fevralın 3-də baxılacaqdır. Görünür ki, bu tələbat mübahisəyə bais olacaqdır. Yunanistan Kiçik Asiyada olan vüsətli xülyasından başqa Dodekanəs, İmros, Kipr və Qara dənizdə olan bütün Türkiyə və Bolqariya Trakyasını istəyir. Yunanistan istəyir ki, sərhədi Çatalca xəttindən keçsin. Yunanistan, paytaxtı İstanbul ola-bulaq (?) yeni beynəlmiləl bir dövlətlə qonşu olmaq istəyir.

Cəmiyyəti-Əqvam

Parisdən verilən teleqramdan anlaşılır ki, beş böyük dövlətlər arasında Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] məsələsində saziş əmələ gəlmışdir. Neçə ki, əvvəldən hiss edilirdi, Cəmiyyəti-Əqvam əsası Amerika təklifindən ibarət olmuşdur. Hərgənd, bəzi mühüm maddələri İngiltərə planı üzərinə təşdiq. Vilson; Lord Robert Sesil və general [Yan Xristian] Smets ilə bərabər işləyir. Lloyd Corcun London səfərindəki bu məsələdə mükkəmməl saziş əmələ gələcəyi gözlənilir.

QƏZETLƏRDƏN

Rusiya

Yekaterinodarda alınan xəbərlərə görə Perm şəhəri amiral Kolqac əsgərləri tərəfindən işğal edildikdən sonra, Vyatka və Samara üzərinə hərəkət başlanmışdır.

Arxangel'sk tərəfdə hərəkət edən Sibiriya dəstələrinin rus və əcnəbi əsgərləri ilə birləşməsinə müşahidə edilir. Bununla da bolşeviklər əleyhinə vahid cəbhə vücuda gətirmək mümkün olar.

Daşnaksaqan firqəsi üzvlərinin həbsi

İstanbuldan alınan teleqrafə görə, Daşnaksaqan firqəsinin mərkəzi komitə üzvlərindən Zavrivye və Nazaryans Petroqradda bolşeviklər tərəfindən həbs edilmişlərdir. Bunların həbs edilməsi Bakıda qalan bolşeviklərin ingilislər tərəfindən həbs olunmaları əvəzidir.

Varşavada

Varşavadan xəbər verirlər ki, iğtişaşda iştirak edən zabitlər tutulub xüsusi qatarla Novogeorgiyevsk şəhərinə göndərilmişlərdir. Hökumət tərəfindən əhaliyə xitabən nəşr edilən mürciatnamədə deyilir ki, hökumət öz ixtiyarını ancaq Seymə vəə bilər. Varşavada mühasirəyi-əsgəriyyə elan edilmişdir.

Ukraynanın boşeviklərə müharibə elanı

Kiyevdən xəbər verirlər ki, Ukrayna Hökuməti Rusiya Bolşevik Hökumətinə böylə bir nota göndərmişdir: Rusiya Cümhuriyyətinin Xalq Komissarları Şurasına. Xariciyyə işləri komissarının göndərdiyi cavab teleqramında doğru cavab verməkdən imtina edilmiş təkrar olunur. Rusiya Şura Hökuməti əsgərlərini Ukrayna tərəfdə edilən hərəkətdə iştirak etmələri həqiqəti rədd edir. Eyni zamanda yəne da sült müzakirətinə [danışqılarına] başlanmasa təklif olunur. Bu da Ukrayna ilə Rusiya arasında müharibə halı olduğunu təşdiq edir. Ukrayna Hökuməti belə ədd [hesab] edir ki, Rusiya Şura Hökuməti bu cavəblə Ukrayna Hökumətinə rəsmi müharibə elan edir. Rusiya Şura Hökuməti Getman ilə mübarizəyə başlayandan Ukrayna xalqı əleyhinə müharibə etməkdədir. Rusiya Hökuməti bu mübarizədən istifadə edib Ukrayna iğtişasının birinci günlərində Ukrayna torpağını zəbt etməyə və Getman əsgərləri ilə müharibə edən Ukrayna Cümhuriyyəti əsgərlərini əhdşikanəna [xainca] bir surətdə arxalırına durmağa başlamışdır. Ukrayna Hökuməti izhar edir ki, Xariciyyə işləri komissarının cavabında açıq bir surətdə göstərilən müharibə elanını Ukrayna Hökuməti etiraf [qəbul] edir. Bu müharibə nəticəsində da hər bir günəhi hücum edən tərəfin öhdəsinə düşür.

Hökumət raisi: Vinnichenko

Üzvlər: [Simon Vasilyevič] Petlyura,

[Fyodor Petroviç] Svets, [Afanasi Mixayloviç] Andriyevski və [Andriy Qavriloviç] Makarenko.

Biçeraxov nə üçün biçmiş?

"K. S." qəzetəsi xəbər verir ki, general Biçeraxovun istefası məsələsi qəti surətdə həll edilmişdir. İndi anlaşılır ki, Biçeraxovun istefasına zeyldəki [aşığıdakı] faqərə [hadisə] səbəb olmuşdur. Teymurxanşurada olan Dağıstan Hökumətinin üzvlərinin rəvayətinə görə, Biçeraxovun adı Dağıstanda və Çeçenistanda çox yaman tanınmışdır. Biçeraxov dağıstanlılar yanında bədnam edən onun Bakıda gördüyü hərəkəti, Dağıstanda və Çeçenistanda çıxartdığı oyunları, Dərbənd, Petrovsk və Teymurxanşurada türklərlə dava etdiyidir. Amma indi bolşeviklər əleyhinə dağıstanlılarla bir yerdə iqdəmatda [taşəbbüsdə] bulunmaq vaxtı yetişmişdir. Hərgah bu qüvvənin başında general Biçeraxov durarsa, bunu dağıstanlılar özləri üçün böyük həqarət hesab edəcəkdirlər. İstə bu münasibətlə Biçeraxov mövqeyindən istəfaya məcbur olmuşdur. Yəni, onun istefası dağıstanlıların tələbi üzərinə olmuşdur. General Biçeraxov istefa verərək demiş:

"Mən bu məsələ ətrafında mübahisətə [mübahisələrə] yol verməmək üçün iş başından çəkilirəm və bilirim ki, məndən sonra gələn general Prjevalski Rusiya mənafeyinə layiqli müdafiəyidir [müdafiəçisidir]."

VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

* Səhhəti-Ümumiyyə [Səhiyyə] naziri həzrətlərinin qanun layihəsini dinlədikdən sonra qət edilmişdir ki, Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinin əhalinin hüfzüssihəsi [sağlamlığının qorunması] üçün istədiyi 4 525 000 təsvib [bəyanılma] və təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana pişnihad [təqdim] edilsin.

* Səhhəti-Ümumiyyə naziri həzrətlərinin mürsi [yoluxucu] xəstəliklərlə mübarizə etmək barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir: Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarəti tərəfindən mürsi xəstəliklərlə mübarizə etmək layihəsi və həmin layihə üçün istənilən 7 835 000 rubla təxsis [ayrılması] təsvib edilməklə nazirə tapşırılsın ki, işbu məsələyə dair qanun layihəsini tərtib verib Məclisi-Məbusana idxal etsin.

* Maarif naziri həzrətləri Şurayı-Vükəlayə bir izahat pişnihad edərək məlum etmişdir ki, Orucovların Mart hadisəindən sonra milliləşdirilmiş və şimdiki Hökumət mətbəəsinə köçürülmüş olan mətbəəsi əmlakını xüsusi bir komisiyon qiymət etmişdir. Orucuzadələrin verdikləri ərizəyə məbni [jasəsən] onların zərərli verilməlidir. Komisiyon zərəri 468 380 rublə təxmin etmişdir. Nazir həzrətləri işbu paranın Maarif Nəzarətinə buraxılmasını rica və təmənnə etmişdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məsəi Nəzarətində

Bu vaxtdək bütün işlər Məsəi [Əmək] Nəzarətində təşdiq edilidiyindən, qövlənd fəla [sözənd işə] gətirilmək üçün Baş Fabriçni inspektora göndərilirdi. Bundan sonra bütün Nəzarətə aid məsələlər Nəzarətin özündə qövlənd fəla gətiriləcəkdir.

Ümuri-Xeyriyyə və Nəfə Nəzarətində

Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinə mürciatən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] rica etmişdir ki, Gəncədəki fərarilər [qaçqınlıqlar] xəstəxanası üçün dərman buraxılsın.

* Məsəi Nəzarəti Maliyyə Nəzarətinin maliyyə şöbəsinə mürciatən rica etmişdir ki, dəftərxana katibi Kazımova dəftərxana təşkilii üçün 10 000 manat buraxılsın.

* Məsəi naziri Baş Fabriçni inspektora mürciatən rica etmişdir ki, Məsəi Nəzarəti layiqli surətdə təşkil edilənədək 5 nəfər Müəssisədarlar, 5 nəfər də Kəsbkarlar İttifaqından mürrəkəbi [ibarət] xüsusi bir müşavirə dəvət etsin. İşbu müşavirə, müvəqqəti fəhla işlərinə baxacaqdır. Birinci müşavirədə nazir özü iştirak etməklə işbu məsələlər müzakirə ediləcəkdir:

- 1) Məvacib;
- 2) Fabrika-zavod komitələri.

Komitə fəaliyyəti natiçələri Məsəi Nəzarətinə veriləcəkdir ki, təşdiq edilsin.

* Bu gündən etibarən Məsəi Nəzarəti Mirbabəyev mülkündə, ikinci sırada, üçüncü mərtəbədə yerləşdirilmişdir. Nəzarətə həyət-dən daxil olmalıdır.

* Məsəi Nəzarəti Ərzaq Nəzarətinə mürciatən bəyan etmişdir ki, fəhlələrin məvaciblərinin artırılmasına baxmayaraq, mədəni dairələrdəki ərzaq işləri gün-ü gündən fəna hal kəsb etməkdədir. Nəzarət rica etmişdir ki, mədəni dairələrinə ərzaq vermək barəsində Nəzarət hangir bir vəsaitə mürciat edəcəyini məlum qılsın.

AZƏRBAYCAN PAYTAXTI

VII

Övliyə Çələbi mərhūmun həkayəsindən də anladığı ki, ruslar Bakının neftinə pək əski zamandan bəri göz dikmişlər və uezəq zamanlardan bəri burasına bir taqim hücumlar və təcavüzlərdə bulunmuşlardır.

1000 sənə əvvəl 914 səneyi-miladisində knyaz İqor zamanında ruslar Bakıya doğru bir səfər etmişlərdir.

942-ci sanədə Bakı və Şirvan vilayətinin zənginliyi təkrar rus kazaklarının tamahını cəlb edərək buralara axın eləmiş və Kür nəhri ilə ta Bərdə şəhərinə qədər emişlərdir.

1553-cü sanədə Hacı-Tərxan ruslar tərəfindən alınmışdır. Hacı-Tərxanın alınıdığı nəttəmə [alındığından sonra] ruslar İran ilə münasibəti-ticarətiyyə [ticarət əlaqələrinə] girmək istəmişlər. Bu səbəblə də Bakı bəndəsinə [İlimanə] hücumları artmışdır.

17-ci əsrdə Bakı ilə Şirvan məşhur Stepan Razin komandasındakı kazak axıncılarınin təərrüzərlərinə [hücumlarına] düşər olmuşdur. Razin dəstəsi işlupkalarla Bakı sahlinə enir, Kür nəhriinə gəlir, sahilləri yağma və qarac edərək müvəqqəti qələbələr əhrəzindən [əldə etdikdən] sonra qayıb çəkilişirdi.

Böyük Petro siyasi geniş planlarının cüzündə Bakı zərarətinə çox əhəmiyyət verirdi. Burası Şərq məmləkətlərlə bir ticarət yolu idi. Hacı-Tərxan vəqəvodası Musin-Puşkina 1700-cü ildə əmr edilmişdir ki, Tarki şamxalı ilə münasibəti-ticarətiyyədə bulunsun. Bu andan etibarən Orta Asiya məmaliki [məmləkətləri] ilə münasibəti-ticarətiyyəni artırmaq çarın daimi düşüncəsini təşkil etmişdir. Bu məqsədlə 1715-ci ildə kiruz Bakıya Bekoviq-Çerkasskiyə əmr edildi ki, Orta Asiyaya doğru səfərə hazırlansın. Kəndisinə əyni zamanda bu da tapşırıldı ki, Ceyhun nəhriini əski macrasına salaraq Xəzər dənizinə axıdılması üçün tədbirlər görsün. 1718-ci sanədə yəne böylə bir məqsədlə Volinski səfirlik sifətli İrana göndərildi.

Volinski İran ilə təfsilən tanış oldu. Eyni zamanda Petronu [I Pyotr] Xəzərin sahillərini tutmağa təşviq eylədi. Yoxsa buralarını əfqanlılar tutacaqlar – deyə çarı andışəyə buraxdı.

Çar Volinskiyin tövsiyələrinə qulaq əsdı. Bilkəssə ki, şamxal Adil Giray bütün Dağıstan camaatları namına [adına] elçiq göndərib ərizi-təbəiyyəti eyləmişdi [tabe olduğunu bildirmişdi]. Bunun üzərinə Petro Volinskiyə İran səfərinə hazırlanmağı əmr eyləmişdi. Səfərə hazırlanmış, fəqət sonra İrana hər bə elan etmək niyyətidən vaz keçilərək Dağıstana gəlməklə ıktifa [kifayət] edilmişdi. Böyük Petro 1722-ci ildə Tarki şamxal[ı] Adil Girayın dəvəti üzərinə Dağıstana gəldi. Sulakda istiqbal edildi [qarşılandı].

Sonra çarın məhfil [həvəti] Dərbəndə doğru getdi. Yolda Qaytaq xanı Sultan Mahmud müqavimət göstərdiyindən əddf edilmişdi. Böyük Petro Dərbəndi alıb oradaqa qışlamışdı.

Petro Bakıya çox əhəmiyyət verirdi. Çar general Matyuşkina əmr eyləmişdi ki: "Taciñlən Bakıya get, məzkur [adı çəkilən] şəhəri al, Allah yardımçın olar, şəhərin əqarlarını alar, göndərsən."

1723-cü ildə Matyuşkin Bakını almışdır. O sənədə İran ilə əqd olunan bir müqavilə mövcubincə [imzalanən bir müqaviləyə əsasən] Bakı ilə Dərbənd Rusiyaya tərk edilmişdir. 1732 və 1735-ci sənələrdə çariçə Anna İvanovna zamanında əqd olunan Raşt müahidənaməsinə [sazişinə] görə Bakı, Quba və Dərbənd təkrar İrana qaytarılmışlardır. Bu surətlə Şimali Azərbaycan çəkilmiş olan Rusiya Böyük Katerina [Yekaterina] zamanında təkrar övdət eləməyə [qayıtmağa] başlamışdır. 1796-cı sanədə general Zubov Dərbəndi almışdır.

1801-ci ildə Gürcüstan Rusiyaya İltihaq etmişdi [birləşmişdi]. Bu hal üzərinə buğünkü Azərbaycan Cümhuriyyətinin təşkil edən Azərbaycan qitəsi, bilkəssə hər növ hücumlara məruz qalan Bakı-Şirvan vilayəti artıq iki ataş içində qalmışdı. Şu sırada rusların Qafqaziyadakı ordularının komandanlığına məşhur Sisanov təyin olundu. Sisanov bir kərə Rusiya əlinə keçmiş olduğu halda tərk olunan bəhri-Xəzər sahillərini təkrar zəbt etmək fikrinə düşdü. 1805 sənəsi yaz zamanı general-mayor Zavalışin komandasında 500-dən ibarət bir qüvvə toplayaraq gəmilər vasitəsilə Bakı üzərinə göndərdi. O zaman Bakının xanı Hüseynqulu xan idi. Zavalışin Bakıya yaxınlaşınca Qubadan Bakıya kömək gəldiyini xəbər aldı. Bu xəbəri alınca təərrüz etmək cəsərətinə göstərməyərkə şəhəri qoyub çəkildi. Zavalışinin bu surətlə çəkildiyini xəbər alan general Sisanov bərk açığı tutmuşdu. Xastaliyyəna baxmayaraq Zavalışinə şiddətli itablarıda [məzəmmətlərdə] bulundu. Qış düşdüyünü aldirməyaraq 1500 qədar piyada, 200 atlı kazak və ona qədar top ilə özü bizzat Bakı üzərinə gəldi. Dekabr ayı idi. Sisanov bilirdi ki, şiddətli hərəkət etməzə Zavalışinin ricatı yeni mar edilmiş bəhri-Xəzər sahillərində xanlara sui-təsiri həsil edər, hərəkətə gələr. Bunun üçün o, rus silahının nüfuz və etibarını qüvvətləndirmək istəyirdi.

Sisanov Hüseynqulu xan ilə sabiqən də tanış idi. Xana xəbər göndərdi ki:

"Bakıya gəlirəm, ya Bakını alacağam, ya da ki orada olacağam".

Yol üzərində Sisanov Şamaxı xanı Mustafa xanın bəyətini [itəatını] aldı. Şamaxı dağlarını enərək Bakı xanlığına daxil oldu.

1806-cı sənəsi yanvarının axırlarına tərəf Sisanov Bakı surları [qala divarları] yanında idi. Hüseynqulu xan xəbər göndərdi ki, şəhəri təslim edir, kəndisi də tabe olur. Fevralın 8-nə şəhərin təslimi üçün gün təyin olunmuşdu. Təyin olunmuş gündə rus tarixlərinin yazdığına görə Sisanov yavarlarından yalnız Eristov ilə birlikdə, bir də bir kazak nəfəri ilə bərabər Bakının qapısına doğru getdi.

Ordunu kəndisindən uezəq bir məsafədə buraxdı. Hüseynqulu xan da kəza [həbel] kiçik bir məiyyətlə [müsayiət edənərlə] bərabər olduğu halda knyazi istiqbal eylədi [qarşıladı].

Tərəfəyn [iki tərəf] yaxınlaşınca xanın nökrərlərindən birisi tapança ilə vurub generalı haman oradaqa öldürdü. Onun ardınca Eristov da öldürüldü. Kazak qaçdı. Generaldan sonra rus ordusunun komandanlığı vəzifəsində olan Zavalışin özünü o dərəcədə itirdi ki, bütün əsgərlərini toplayıb tələsik gəmilərə oturdaraq qaçdı, Tarki şamxallığı vasitəsilə rus cəbhəyi-əslıyyəsinə [səs cəbhəsinə] çəkildi.

Sisanovun sözü doğru çıxdı: "Bakıda öldü". Bu vəqəə haqqında tarixdə bir "lejen" [legenda] [mənəqəbə] dəxi rəvayət olunmaqdadır. Sisanovun başı kəsilərək Hüseynqulu xan tərəfindən şaha göndərilmişdi. Fətəli şah, rəvayət edirlər ki, qış gəcələrindən birisində qarşısında manqal, Qafqaziyadan alınan nağavər [ağır, xoşagəlməz] xəbərər üzərinə uyumayıb səbahə qədər əlində maşa odu, küllü qurdalayaraq mükəddər [kədərlil] və dəlgin bir vəziyyətdə oturmuş, nəğah səhərxəzərlərinin bəndəliyini görüncə məşanı manqala vuraraq:

– Ey Xuda, ya məra bekoş, ya ural!... – deyə təğəyyür eyləmişdir

[təbdən çıxmışdır].

Günəş doğunca general Sisanovun kəsilmis başı paytaxta gəlir – deyə xəbər alınmışdır.

General Sisanovun bu macərəsinə və Zavalışinin o surətlə qayıtmasını xəbər alan general Qlazənap bu vəqədən Rusiya etibarını üçün hasil olacaq sui-təsiri idrakla bir qüvvə toplayıb Bakı üzərinə hərəkət eylədi isə də, Tarki şamxalının tədbiri və dostluğa sayəsində yalnız Dərbəndin əqarlarını bilahər və müqavimət [müharibə və müqavimətsiz] təslimə aldı. Quba ilə Bakıya doğru isə hərəkət edə bilmədi.

Sisanov əvəzinə Gürcüstan komandanlığına general Qudoviq təyin olundu. Qudoviq üçüncü dəfə idi Qafqaziyaya gəlirdi. Qudoviq Qlazənapı çıxarıb yerinə Bulqakovu təyin elədi. Bulqakov Bakı üzərinə gəldi. Şəhər müqavimət göstərməyib təslim oldu. Anlaşıldı ki, general Sisanovun qətlir Hüseynqulu xanın rızısı və xəbəri olmadan qarşısının Əmir Hicməd əndinə bir nökrəri tərəfindən xudsəranə [özbaşına] bir surətdə icra edilmişdir.

Bakı 1806-cı sənəsi sentyabrın 3-də təslim olunmuşdur. (Bakıdan sonra Quba xanlığı dəxi bilahər təslim olmuşdur.) General Sisanovun başsız bədani əvvəlcə gömülmüş olduğu məzarından çıxarılaq erməni kəlləsinə [kəlləsinə] dəfn olunmuş, sonra da 1811-ci ildə Tiflisə nəql [gətirilməsi] Sion kəlləsinə dairəsində dəfn olunmuşdur. Bildiyimiz Sisanov fontanı haman məqtul generalın naminə olaraq yapılmışdır.

1812-ci ildə Gülüstən müahidənam

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 7 fevral (Cümə günü) tarixli 108-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Lakin bunu hangi bir əqli-səlim qəbul edə bilər ki, iki yüz minlik bir camaatın əhvali-səhiyyəsi öz cift bir tək nüsxəbəndlərin tətil vasitəsi ilə qazanıla biləcək mənəfi-təxəssiyətlərinə qurban kəsilsin.

Doğrudur, mədəni ölkələrin əsnafı arasında tətil etmək, təmini-məişət üçün sahibkarlarla mübarizəyə qurşanmaq qadağan deyil. Lakin əhəlinin güzəranına, əsasına toxunma[maq] tətilin ən böyük şərtlərindən biridir. Çörəkçilər, suçular, işiq verənlər sahibkarlardan haqq tələbi ilə tətilə qalxarlarsa, bununla bərabər çalışarlər ki, hər nə vəsile ilə olursa-olsun əhəlinin gündəlik çərəyi, suyu və işığı özünə çətsin. Bu gün Bakı əhəlinə dərman əxz etmək çərkək və su mənzələ-sində [dərəcasında] bulunan mühüm ehtiyaclardan biridir.

Doğrudur, tətilçilər ədviyə istehzarı [dərman hazırlamaq] üçün bəzi əcxaxanalarə növbəci nüsxəbəndlər göndərmişlərdir. Lakin bunların bu binəgüzərliləri [tədbirləri] yevropalıları tətilçilikdən başqa bir şey deyildir. Çünki müsri [yoluxucu] naxoşluqların şiddətli bir dövründə iki-üç aptek əhəlinin ehtiyacını raf edə [aradan qaldır] bilməz. Saatlarla dərmanın istehzarını bəkləyən naxoş sahibi evə qayıdarkən naxoşunun dərman intizarı ilə dərmanəz vəfat etməyini müşahidə edir. Bunu əhəliyə imdad? Hələ tətilçilərin qəzetlərə yazdıqları şikayətlərdən böylə məlum olur ki, tətil əsnasında bəzi aptekçilər dərmanları dəyişik buraxırlar, qiymətlərini artırırılar, əcxanin müvazinəsi düz tutulmayı, mütəxəssislər əvəzinə əcxəçliq-dən başı çıxmayan adamlar dəvət olunur.

İştə əhəlini düşündürən, iztirablı qorxulara düşər edən bu şikayətlərin əsası, yaxud əsasız olduğunu təyin etmək məhəldir [çətindir]; bəlkə bizimkilərə heç mümkündür də deyil. Zira əcxanin məvəddi-müxtəlifəsini [dərmanın müxtəlif maddələrini] və hər maddənin ayrıca mizanını [ölçüsünü] bilmək üçün bunu "laboratoriya" denilən emalatxanalarda təhil vasitəsilə bilmək olar. Bu da nə əhəliyə və nə də təbilərə müəssər bir iş deyildir.

Bəs ədviyəyə [dərmana] möhtac qalmış əhəlinin çərəsi nədir? Məgər camaatın ömrü-günü bunların əlində oyun-oyuncaqdırımı? Zənnimcə, madam ki, əcxaxanalar bu işə ticarət nəzəri ilə baxan-lar əlində qalır, əhəlinin ehtiyacı, naxoşların halı tacirlərin ayaqları altında təpdalanıb gedəcəkdir. Varsə buna bir çərə, o da əcxaxanaların hökumət əlinə keçməyidir. Yəni əcxaxanalar gərəkk milli-ləşsin. Əcxaxanaların milliləşməsi ondan ibarət deyil ki, burada xid-mət edənlər türklər olsun yaxud bunların istemal [istifadə] etdiyi lisan türki olsun. Xeyr. Bəlkə əcxaxanaların təqib etdiyi maddi və mənəvi faydalar xüsusi tacirlər üçün olmayıb tamam məm-ləkətin, tamam bir millətin gərəkk olsun.

İştə əcxaxanaları milliləşdirmək üçün bugünkü tətilər hökumətə böyük bir bəhanə ola bilər. Lakin əcxaxanaları milliləşdirmək üçün hökumətin əlində hazır vəsillər [vasitələr] mövcuddurmu ki, mə-sələni sürətlə bitirib öhdəsindən gələ bilsin?

Əhvalatın bu cəhəti məsələnin baş tutmasına bu dəfə mane ola-caqdır. Çünki, məttəəssüf [təəssüf ki], hökumətin əlində hazırda dər-muş ehtiyat nüsxəbəndləri yoxdur ki, əcxaxanalar zəbt edərək yeni nüsxəbəndlər vasitəsi ilə sabahdan işə girişilsin. Bu dəfədəki firsət fəvt olunarsa, sonralardan yəni bu məsələ başlı-başına buraxılmamalıdır. Demirvollar millətin mali-məxsusu [xüsusi mali] olduğu kimi, əhəlinin hifzüssihəsinə yarayan əcxaxanalar da mil-lətin gərəkk olsun. Gürcülər bələdiyyə və nətariusanalar kimi müəs-sisərin milliləşməsi üçün ciddi çəhd edirlər, çəbəlayırlar. Gürcü lisanında teleqraflar çəkilir. Ermənilər ünivərsitə kimi ali məktəb açır-lar. Nə eybi var? Qoy bizim hakimiyyətimiz xırdaca işlərdən başlasın. Bu gün öhdəsindən gələ bilmədiyimiz işləri başına burax-mayıb sabahki gün üçün hazırlamayıb. Qoy hökumət bir dəfə nüsxəbəndlər məktəbi ilə bərabər bir hökumət əcxaxanası açsın. Söz yoxdur ki, hökumət əcxaxanası əhəliyə xayanət etmədiyi üçün camaatın da etibar və etimadını qazanacaqdır. Məktəbdə bir çəx nüsxəbəndlər hazır edəcəkdir ki, bunların vasitəsi ilə Azərbaycanın tamam əcxaxanaları müruri-zamanla [zaman keçdikçə] milliləşə bilsin. Naxoşların ədviyası düzgüncə buraxılsın. Tamahkar aptekçilərin təmahinə bir hədd çəkilir. İnanılsın ki, əhəliyə saxta ədviyə buraxılmayacaqdır. İman gətirilsin ki, fūqaranın dərisi soyulmayacaqdır.

Xülasə, əcxaxanaların milliləşmək fəqərəsi [hadisəsi] ən mühüm məsələlərdən biri olduğu cəhətə həm hökuməti və həm də camaatı düşündürməlidir!

Fərhəd Ağazadə

BAKİ XƏBƏRLƏRİ**Bələdiyyə İdarəsində**

* Bələdiyyə İdarəsi Xidmətçiləri İttifaqı, Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, şəhər arabaçılarının xəbər vermişdir ki, müstərak müqavilənamə ləğv edildikdən sonra həftədə bir gün bayram etmək məsələsi də ləğv edilmişdir. Arabaçılar məsələni müzakirə etdikdən sonra qət etmişlər ki, bir gün bayram etmək mə-sələsi təcdid [bərpə] edilmişdir.

* Maliyyə Nəzarəti Xəzinə şöbəsi, Bələdiyyə İdarəsinə məlum etmişdir ki, hökumət qərarıdanla görə Bələdiyyə İdarəsinə faizsiz olaraq bir milyon rublilik bir istiqraz açılmışdır.

Binəqədə leksiya

Şənbə günü fevralın 8-i saat 4-də Binəqədə "Narodni dom"da Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat" tərəfindən Piri Mürsəzadə cənabları əhvali-hazirəyə [hazırkı vəziyyətə] dair müəzərə (leksiya) oxuyub və Azərbaycan Məclisi-Məbusanı haqqın-da məlumat verəcəkdir. Ümum fəhla və kəndli yoldaşların mü-hazirəyə gəlmələri rica olunur.

"Müsavat"da

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavat" firqəsinin şöbələri. Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavat" firqəsinin zeydəki [şaşğıdakı] yer-lərdə şöbələri açılmışdır:

- Əmirhacıyanda şöbə açılıb sədrliyə Süleyman Rzaşadə, katib-liyə Əbdülmühsən Heybətşadə seçilmişlər.
- Hacı Zeynalabdin Tağıyevin fabrikasında şöbə açılıb sədrliyə Səfər Qurbanşadə, katibliyə Mahmud Salman oğlu seçilmişlər.
- Bülbülə kəndində şöbə açılıb sədrliyə İzzətulla Şərifşadə, katibliyə Şeyx bəy Bakıxanzadə seçilmişlər.
- Quba qəsəbəsində şöbə açılıb sədrliyə Əbülfəqim Rüstəməzadə seçilmişlər.
- Quba qəsəbəsi, Rustov mahalı, Afurca qəyəsində [kəndində] şöbə açılıb sədrliyə Mahmud Məhəmməd oğlu, katibliyə İsfəndiyar Məhəmmədşah oğlu seçilmişdir.

*Türk Ədəmi-Mərkəziyyət
"Müsavat" firqəsi Təbliğət-təşkilat şöbəsi*

Azərbaycan Teleqraf Acentəsi

Əsfdiyimizə görə, bu yaxınlarda Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Gürcüstan və Ermənistan Cümhuriyyətlərində olduğu kimi bir

Azərbaycan Teleqraf Acentəliyi təşkil ediləcəkdir.

Bir fəqərə [məsələ]

Hal-hazırda şərhədə davam etməkdə olan müsri [yoluxucu] tif (səpmə yatalaq) xəstəliyi ilə mübarizə etmək üçün Sahiyyə Nəzarəti cənbində [nəzdində] xüsusi bir heyət dəxi təşkil edilmişdir. Həmin heyətin binəgüzərlinə [təşəbbüsünə] görə hökumət tərəfindən 7 milyon 83 min manat para təxis edilmişdir [ayrılmışdır] ki, xəstəlik-lə ciddi ırtıxədə mübarizə edib öünülməmək üçün lazımi planlar və tədbirlər ittixəd edilsin [görülsün]. Əlbəttə hökumətin böylə təşəb-büsünü alqışlayıb və məzkur [dəyilən] heyətin müvəffəqiyyətini dilərik. Fəqət bir şey diqqətimizi çəlb edir ki, o da heyət tərəfindən xəstəliyə dair təb və intişar edilməkdə [çap edilib yayılmaqda] olan intibahnamələr [vərəqələr], itxar [xəbərdarlıq] və qeyri məlumat vərəqələrinin "Priksapski İttifaqı"na mütəəlliq [məxsus] "Trujenik" mətbəəsində çap edilmişdir.

İştə bu münasibətlə bir şey bizim heyərimizə səbəb olur. Əcəba hökumətə mütəəlliq olan üç danə böyük mətbəəni buraxıb da heyət vərəqələri, sənədləri, kitabları, dəftərləri və qeyrilərini "Trujenik" mətbəəsində çap etdirir və minlərlə manat məbləği də yabançı bir ittifaqınmı cibinə doldurur? Halbuki hökumət mətb-ələri böylə lazımi işləri maccəni [pulsuz] olaraq görüb və para əmək lazım olarsa hökumət nəfinə [xeyrinə] alar. Buna binəən [buna görə] Maarif Nəzarətinin diqqətini bu fəqərəyə çəlb etməyi lazım bildik.

LƏNKƏRAN MÜSƏLMANLARI GENERAL TOMSON YANINDA

General Tomson hüzurlarına Lənkəran müsəlmanlarının nümayəndələri gedib Lənkəran haqqında bir arada veribdirilər. Ərizədə Muğan Hökumətinin müsəlmanlar haqqında etdikləri zülüm və sitəm bir-biri nəql edildikdən sonra axırda bu sözlər yazılıbdir:

"Ümum biz müsəlmanlar sülh və insaniyyət tərəfdarı cənab Tomsondan acizənə xahiş edirik Allahın rızasını mənzur tutub [nəzərdə tutub, niyyət edib] biz bəpanəh müsəlmanları bu xunxar [qaniçən] və vəhşi Muğanski Upravanın [Muğan Hökumətinin] zülmündən xilas buyursunlar. Lənkəran uyezdi Bakı əyalətinin bir qitəsidir. Müsəlman camaatı Azərbaycan Hökumətinin təsdiq edib və təbrik edirik və arzusundayıq ki, Azərbaycan Hökumətinə mülhəq olaq [birləşək] və ümidvəriq biz Allahın məxlununun əh-nəlisi müriuvət sahiblərinin qəlbina təsir edib, əlacında çərələr buyururlar və bu söz məşhurduq, general Tomson vada verib ki, Azərbaycan Hökumətinə müavinət edib və edəcək və biz Azərbaycan təbəələrini zülmədən azad edib, hürr və azad millətlər cərgəsinə daxil buyura-caqlar və bizdən ötrü nəhayət qəmginlikdir ki, bir neçə nəfər xudnə-mə [özünü göstərən] adlarını [Allahın Hökuməti qoyub, öz mən-fəətlərindən ötrü müsəlmanları qılınc altında saxlayıb, zoran istəyir-lər müsəlman torpağında özləri üçün cümhuriyyət düzəltsinlər və əlavə cənab general Tomsona arz edirik ki, bu Muğanski hökumə-tin əmrli ilə yuz parça kənddən artıq yanib fəna olubdur və əhəlişi didərin olublar. Əzəncümülə [o cümlədən] bu əşğıdə zikr olunan Muradxan əkin yerlərini əllərindən alıb veriblər xaxollara: Qadırli, Xallicalı, Qarğalıq, Şəhriyar, Dallaklı, Əminli, Məhəmmədxanlı, Köçəklı, Ərəbli, Hasanlı, Mollahasanlı, Ağatəpəli, Xırmandalı, Toxluçaq, Kərbəlayi Abdulla təkləsi, Ləngan.

Bu kəndlərin əhəlişi yersiz, yurdsuz, qapılarda əvara, sərgərdən qalıblar. Lənkəran və uyezdinin müsəlmanlarının halı günbəgün fənaladır. Xaxolların etdiyi zülüm və sitəm müsəlman kəndlərində şiddətlənir. Hər qəca quldur dəstəsi kimi müsəlman kəndlərində dağılıb qarat etməyə iktifa [kifayət] etməyib, biçərə kənd qadınlarının ismətinə təcəvüz edirlər. Yolları kəsib gəlib-gedən şəxslərdən pulunu, atını əllərindən alırlar. Müsəlmanların qoyun və qaramallarını ilxi sürüsü kimi özlərinin məxsusi malları hesab edib evlərinə aparırlar."

ƏRZAQ İŞLƏRİ

Qobu kəndi əhəlişi Ərzaq nəzirinə verdikləri ərizələrində deyirlər ki, kəndin oğrularından Balas Baxşəli oğlu və Məhəmməd Molladaş oğlu saxta möhürlər qayıtdır, özlərini komissar adlandırmışlar. Bunlardan Balas Baxşəli oğlu komissar, Məhəmmədyar Xəlil oğlu müavin və Məhəmməd Molladaş oğlu katib olub Məhəmmədin camaat tərəfindən vəkil olması üçün saxta priqovor [hökm, qərar] da düzəltmişlər. Bu qərarla bunlar oğurluğa başlamışlardır. Dekabr ayın-da çay və qənd pəylamaqdan ötrü bu quldurlar saxta priqovor düzəlt-mişlərdir. Qəndi və çayı kəndə gətirəndən sonra yarım girvənkə çay əvəzinə adam başına yarım çetvert çay vermişlər. Bir paralarını həttə heç verməmişlərdir. Qənd və çay almaq üçün hazırladıqları siyahıda 2100 adam göstərmişlərdir vəhalonki [halbuki] Qobu kəndində 1900 nəfərə yaxın adam vardır ki, bunlardan da 100 nəfəri şərhədə və qeyri yerlərdə olurlar. Bu qərar üzrə 300-dən ziyadə ədamın qənd və çayı-nu oğrular özləri üçün götürmüşlərdir. Bunlardan əlavə, məzkur [adı çəkilən] oğrular bir para adamların qənd və çayını verməməkdən səvəyi özlərini də qorxudub demişlər ki, bizim bəlsəvik program-mamız vardır. Hər kəsa keyfimiz istər, o adama da qənd və çay verərik. Ərizənin axırında Qobu əhəlişi xahiş edir ki, kənddə nə qədər adam olduğunu təhqiq etməkdən ötrü kontrol göndərisin və təzə vəkil ittixəd edilənə [seçilənə] qədər məzkur oğrulara heç bir şey buraxılmasın.

Ərzaq Nəzarəti Qobu əhəlisinin bu ərizəsini Bakı nahiyyə məhkəməsinin müddəiyi-ümumisinə [prokuroruna] göndərib, bu işin təhqiq olunmasını xahiş etmişdir.

* Göyçay uyezdi Qaraməryəm kəndi əhli Mirmöhşün Mirqədir oğlu Ərzaq nəzirinə verdiyi ərizəsində deyir ki, Göyçay uyezdidə olan ərzaq vəkil müavinini Əlibala Əliyev manə məxsus buğda əban-ını möhürləmişdir. Ənbarda min pət buğda vardır. Ərzaq vəkil müavininin bu işi, buğdası olanları həyəcana salmışdır. Buna görə xahiş edirik manəin ənbərini möhürdən azad edilməsi üçün binəgüzərləq bulunasınız [sərəncam verəsiniz]. Bundan əlavə, bu buğdaları aldıgım haqqında sənədlər dəxi təqdim edə bilərəm.

Ərzaq Nəzarəti məzkur [adı çəkilən] Mirmöhşünün ərizəsini Gəncə vəkilinə göndərib Ərzaq Nəzarətinin xüsusi işlər məmuru Rəcəbovun həmin iş haqqında verdiyi bəyanatla bərabər bu işin təhqiq olunmasını təklif etmişdir.

AZƏRBAYCANDA**Quba mahalında**

Rəisi-vükəla [Baş nazir] Qubadan bu məzmununda bir teleqram almışdır:

Biz Quba mahalının Qusar uçastoku [sahəsi] əhəlişi bu gün bir yerə cəm olub bizim uçastokun Dağıstana mülhəq olması [bir-ləşdirilməsi] barəsində göndərilən yalan teleqrafı müzakirə edərək

təkrar qət edirik ki, cavan vətənimiz olan Azərbaycana sədəqətimizi izhar edərək və var qüvvəmizlə Azərbaycan istiqlalıyətini yolunda fədakarlıq edərək yalançı "müdəfəlarimiz" [müdəfəçilərimiz] bu hərəkətlərinə, bizim admızdan Dağıstan Hökumətinə saxta Teleqraf göndərənlərə artıq dərəcə nifrətlə protesto edirik. Qoyunuz və ağalar anlasınlar ki, bizim keçirdiyimiz fəlakətlərdən sonra dəniz və düşmənimizi tanıyırsınız.

Vəkillər: Əbdülcəlib Sadiqşadə, Azay Hacı Mürsəl oğlu, Molla Sibqatulla Şeyx Kərim oğlu, Əbil Hüseynşadə, Əsgər Hacı Dəmir oğlu.

Qərardad

1919-cu sənə yanvarın 27-də Xəzri kəndində: Biz əşğıdə imza edən Həzrə, Cibir, Piral, Mucuc, Ukur, Düztahir, Gican, Əcxəur, Gilah, Xuluq, Nəcəfkənd, Zuxul və Tahircəl kəndləri Xəzri dairəsi Qusar uçastoku əhəlisinin vəkiləri bu gün Xəzri kəndinə yığışib Qusar uçastoku əhəlişi namından [adından] Şimali Qafqaziyyə Hökumətinə bu yerlərin Dağıstana mülhəq olması [bir-ləşdirilməsi] barəsində göndərilən saxta teleqraflarını müzakirə edib və bizim tərəfindən heç bir vaxtda böylə bir teleqraf göndərilmədiyini və bunun fitnəqar işi olduğunu nəzərə alaraq iz-har edirik ki, bizi vəkil edən xalq kimi biz də öz vətənimiz olan Azərbaycana sadiq təbəə olub vətənimizi canı dildən [cəndan və könlüdən] seviriz və həmişə hazırıq ki, əziz vətənimizin səhəli üçün axırncı damla qanımızı fəda edək. Onun üçün də zeydəki [şaşğı-dək] şəxsləri ittixəd etdik [seçdik], bir dəfə də onlar bizim Azər-baycana sadiq təbəə olduğumuz Qubada mahal naçalnikinə sifəhən, Parlamana və Rəisi-vükəlayə [Baş nazirə] teleqrafən məlum eyləsinlər.

Yaşasın cavan Azərbaycan, onun Parlamanı və millətlər qardaşlığı!

Əslində yuxarıdakı kəndlərin vəkiləri imza edib və Həzrə dairəsinin pristav müavinini F. Qaşiyev öz imzası ilə onların imzasını təhkim eyləmişdir.

Priqovor [qərar, hökm]

1919 sənəsi yanvarın 27-də biz əşğıdə imza edən Avaran, Köhnə Xudat, İmamquləkənd, Aşağı Ləgər, Kuzun, Yuxarı Zeyxur və Həsənqala kənd camaatının vəkiləri Qusar uçastoku [sahəsi] pristavının dəvətinə görə bu tarixdə Qusar kəndinə cəm oluq, pristav bizə elan etdi ki, guya bizim admızdan kim isə Teymurxanşuraya, oblast [vilayət] surasına teleqraf vurub Qusar uçastokunun Azər-baycandan ayrılib Şimali Qafqaziyyə Cümhuriyyətinə yapışmaq arzusunda olduğumuz bildirmişdir. Biz müttəhidüqövl [yekdilliklə] söz veririk ki, heç vaxt heç bir kəsi bu barədə vəkil etməmişik. Hərgah, bizim admızdan birisi böylə bir hərəkətdə bulunmuşsa, saxtakarlıq etmişdir. Buna görə imza edirik: Balaqədəş Cəfər oğlu, Hacıqulu Əhməd oğlu, Kərim Teymur oğlu, Rəsul Baba oğlu, Polad Əlimurad oğlu, Xanbaba Ağası oğlu, Zeynal Xaspolad oğlu, Gülləli Seyidəhməd oğlu, Ağakəsi Karıxan oğlu, Qayıp Xənsəyir oğlu, Əmirxan Bədirxan oğlu, Lütfəli Fətəli oğlu, Arzuman Şahbaz oğlu, Xanəli Nuralı oğlu, Baxış Molla Ağakəsi oğlu, Osman Qədir oğlu, Həsənbəy Qəmbər oğlu, Həsənəli Mansur oğlu, Xanbaba Valixan oğlu, Abdulla Molla Xanməhəmməd oğlu, İsgəndər Döndər oğlu, Muradxan Əhmədxan oğlu, Əhməd Əziz oğlu, Rahimxan Karıxan oğlu, Vəzirxan Duraxan oğlu, Hacı Osman Mustafa oğlu, Eyyaz oğlu, Məhəmməd Əmin Hacı Mənaif oğlu və Məhəmmədrəsul Hacıqurban oğlu.

Savadları olmadıqına görə bunların əvəzindən xahişlərinə görə qol çəkdi Abdulla Molla Məhəmməd oğlu.

Kuzun, Həsənqala, Yuxarı Zixur, Avaran, Kivnəxudad və Aşağı Ləgər kəndlərinin kəndçiləri (imza və möhürlər)

Həmin priqovor Quba uyezdi idarəsinə [qəza idarəsinə] təqdim edilir.

*Əslində imza etdi:
Qusar uçastokunun pristavı
poruçik Zəngiyev.
27 yanvar, Qusar.*

Müxtəlif xəbərlər

* Üç gün əqdəm [qabaq] Gəncə valisi həzrətləri buraya vürud edərək [gələrkən] camaatı dəvətə lazımevi-nəsayıhdə bulundular [lazımlı nəsihatlər verdilər]. Camaat padvod [biyar] çoxluğundan şikayət edildir. Vali həzrətləri heç bir işin əcisris [müdsuz] olmadıqını anladaraq məhəlli [yerli] məmurlara bu xüsusə diqqət yetirmələri əmr etmiş. Təəssüf ki, vali həzrətləri həmin əzimət edinca [gedən kimi] məmurlar zülümkarlığa başlamışlardır.

* Son həftələrdən bəri müttəsəl [ara vermədən] yağmur və soyuq olduğundan və padvod (biyar) çoxluğundan ticarət kəsilmişdir.

GÜRCÜSTANDA**Parlamanın bağlanması**

Doqquz ay fəaliyyətdə bulunandan sonra Gürcüstan Parlamanı yanvarın 31-dən etibarən Məclisi-Müəssisən dəvətinə qədər müvəqqəti surətdə qapanır. Bu doqquz ayda Parlmana idxal [daxil] edilmiş olən 243 ədəd qanun ləyihəsindən bu vaxtdək ancaq 162-nə baxılıb qəbul edilmişdir.

* Oblastnoy komitə [Vilayət komitəsi] tədricən fəaliyyətini itdirir. Neçə vaxt keçdikdən sonra Batum ərzaq upravasının [idarəsinin] heyəti dəyişir, Maslovun mərifəti [vasitəçiliyi] ilə Tabaxadze, Dyakonov və doktor Radokini ərzaq upravasına təyin olunurlar.

* Paraxodlar işləməyə başlamışdır. Külli mal gətirilir. Mahal şurası zemstvo idarəsi [yerli özünüidara] təşkil etmək üçün hazırlıqlar görüldür. Bu məqsədlə də şura bir komissiya təşkil eyləmişdir.

Rusiya Milli Şurası və gürcülər

Məlum olduğu üzrə bəzi yerlərdə baş qalxıcıqları kimi Soçidə dəxi bir dəstə ruslar yığışib bir Rusiya Milli Şurası təşkil etmək istəmişlərdir. Bu xüsusdə baş tutmamış olan şura nümayəndələri Gürcü Parlamanı, Gürcü Hökuməti və Tiflisdə mövcud Rus Milli Şurasına bu məzmununda birer teleqraf göndərmişlərdir:

Soçidəki rusların 26 yanvara təyin edilən Milli Şura təşkilə xüsusundakı yığıncaqları əqd edilmədi [baş tutmadı]. Zira bir dəstə gürcülər "yaşasın beynəlmiləliyyət" yazılı bayraqlarla gələrkən şura nümayəndələrinin bir neçəsini döyüb və rus əvədləri naminə olmanın həqəratəmiz sözləri deyib məclisi dağıtmışlardır. Rusiya əhəlişi bu təcəvüzdən xeyli həyəcana düşmüşdür. Bu əhvalı sızə məlum edirik.

Gürcüstan və Denikin

Müvəqqəti Soçi Şurası

Gürcüstan Hökuməti ilə Denikin arasında siyasi münasibət və sülhcuyana [sülhpərvər] əlaqə bərpə edilir. Gürcüstan nümayəndəsi Mdivani qəti surətdə sülh münasibəti bərpə etməkdən ötrü Yekaterinodara əzimət edəcəkdir [gedəcəkdir].

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdiri! İşbu məktubumun qəzetinizdə dərc olunmasını xahiş edirəm. Birinci Zükur [oğlanlar] gimnaziyasının türk lisanı və şəriət müə-limi Mirzə Məsihinin əsgəri imamlığa təyin edilməsi əmrini ləğv edən Şeyxülislam cənablarına məzkur [adı çəkilən] gimnaziyə müsəlman müəəllimləri [tələbələri] tərəfindən təşəkküratımızı izhar edirik. Bununla bərabər Mirzə Ələkbər Mirzə Məsihi cənablarının Birinci Zükur gimnaziyası kitabxanasına hər biri 100 manat ianə etdiklərinə dəxi izhəri-təşəkkür eylərəm.

Gimnaziyə müsəlman müəəllimləri namından [adından]: Həmid Məhəmməzadə

Doktor**Musa bəy Rəfiyev**

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Aqşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor**Ağahüseyn Kazimov**

Qayıdıb əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; aqşam saat 4-dən 6-yə kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Doktor**Samuil İzraïloviç Kopeliovic**

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün aqşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanın] istemal edir [işlədir]. Voronovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

Təcürbəli buxqalter

Üç ayın müddətində ən yeni İtalyan sisteməsində türk və rus dil-lərində mükəmməl surətdə buxqalteriyə öyrədirmiş. Həkkəza [həbelə] firmalarda buxqalteriyə işlərini tənzim etməyi qəbul edirəm. Ünvan: Krasnovodski caddə "Dvartsovi" mehmanxanasında nömrə 19.

2674

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağırsız çıxarırlar. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnər üçün iş tezliklə görüldür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-2-yə və aqşam 4-7-yə kimi. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

2115

Papiros, tütün fabrikası

Açılır bu tez zamanda papiros, tütün fabrikası Voronovski küçədə 26 nömrəli evdə. Kamali-ehitramla Ağəzənal Zeynalov.

2676

Yer axtarırım

Nazirə ya müdirəlik yeri axtarırım. Xarici dillərə malikəm. Ünvan: Suraxanski və Tatarski 176 nömrəli evdə Rəcəbovun mənzili.

2675

Elan**Hökumət mətbəəsi**

Ümum kitab-füruşəla [kitab satanlara] və mağaza sahiblərinə elan edir ki, həmin mətbəə tərəfindən təz